

Η βουλγάρα συγγραφέας **Ρενέ Καραμπάς** μιλάει για τη ζωή στις πατριαρχικές κοινωνίες και τις τεχνικές της γραφής με αφορμή το πρώτο της μυθιστόρημα που κυκλοφορεί στα ελληνικά

«Η καλή πεζογραφία δεν έχει φύλο»

Στη Λαμπρινή Κουζέλη

«Έφακνα ένα θέμα που θα μπορούσε να "ντύσει" την ιστορία που ήθελα να αφηγηθώ, την εμπειρία μου στην πατριαρχική κοινωνία ενός χωριού στη Βόρεια Βουλγαρία όπου μεγάλωσα, και το βρήκα όταν είδα τις φωτογραφίες των "ορκισμένων παρθένων" της Πέπα Χρίστοβα. Αυτές οι ανδρόγυνες φιγούρες της Βόρειας Αλβανίας, ταυτόχρονα άνδρες και γυναίκες, με την αρσενική και τη θηλυκή ενέργεια που έχουν μέσα τους να αντανakλάται στο σώμα τους και στη ζωή τους, συνιστούν ένα ακραίο θέμα που μπορούσε να κάνει τους αναγνώστες στη γειτονική Βουλγαρία, όπου τα πράγματα είναι πιο ήπια, να αναγνωρίσουν ότι πολλές πατριαρχικές παραδόσεις δεν είναι φυσιολογικές». Καθισμένη απέναντί μου, λίγο πριν από την παρουσίαση του μυθιστορηματός της *Ορκισμένη* (μτφ. Σπύρος Ν. Παππάς, εκδ. ΜΕΤΑΙΧΜΙΟ, 2025) στη Διεθνή Εκθεση Βιβλίου Θεσσαλονίκης τον περασμένο Μάιο, η βουλγάρα συγγραφέας **Ρενέ Καραμπάς**, λογοτεχνικό ψευδώνυμο της Ιρένα Ιβάνοβα, μου μιλά για τα υλικά και τους τρόπους της ιδιαίτερης γραφής της. Σύμφωνα με τους σκληρούς κανόνες του Κανόν, του αρχαϊκής καταγωγής εθιμικού δικαίου της Αλβανίας, ανώτατη αξία είναι η τιμή, και η προσβολή της τιμής πληρώνεται με αίμα. Καθώς οι βεντέτες

αποδεκατίζουν τον ανδρικό πληθυσμό, τη θέση του άνδρα προστάτη που θα φροντίσει για την οικογένεια αναγκάζεται να πάρει μια γυναίκα. Κόβει τα μαλλιά της, φοράει ανδρικά ρούχα και ρολόι, καπνίζει, πηγαίνει στην ταβέρνα και ορκίζεται ότι θα απέχει από κάθε σεξουαλική δραστηριότητα. Queer φυσιογνωμίες που έρχονται από μια προνεωτερική εποχή. «Εκείνες δεν αισθάνονται τον εαυτό τους ως queer, δεν γνωρίζουν καν τι σημαίνει αυτή η λέξη. Το θεωρούν τιμή να είναι ορκισμένες παρθένες. Είναι μια μετάβαση φύλου κοινωνική, όχι ιατρική» διευκρινίζει η Καραμπάς.

Αφηγηματικοί πειραματισμοί

Η Μπεκιά, η πρωταγωνίστρια της αφήγησης της, κορίτσι που θα ήθελε να είναι αγόρι, το παλικάρι του μπαμπά της, αποφασίζει μόνη της να γίνει ορκισμένη παρθένα την παραμονή του κανονισμένου από τον πατέρα γάμου της, όταν επιστρέφει από το τυροκομείο. Τι ακριβώς την οδήγησε σε αυτή την απόφαση; Πολλά είναι πιθανόν να έχουν συμβεί. Μαθαίνουμε τα γεγονότα από το στόμα της Μπεκιά, που

«Υπάρχει ισορροπία στη γραφή μου ανάμεσα στην ήπια, λυρική και ευαίσθητη έκφραση μιας γυναίκας και στην αυστηρή και ωμή έκφραση ενός άνδρα» σημειώνει η Ρενέ Καραμπάς

RENE KARABASH
Ορκισμένη
Μετάφραση Σπύρος Ν. Παππάς.
Εκδόσεις ΜΕΤΑΙΧΜΙΟ, 2025, σελ. 184, τιμή 13,30 ευρώ

γίνεται Μάτια, σε μια συνειρμική αφήγηση. «Υπαινίσσομαι στο βιβλίο πολλές εκδόσεις, και ο αναγνώστης μπορεί να επιλέξει. Ακούμε τη φωνή του Μάτια σε μια αφήγηση που ακολουθεί την τεχνική της ροής της συνείδησης και ταυτιζόμαστε μαζί του, τον συμπονούμε, ωστόσο υπάρχει η υποψία ότι δεν είναι απόλυτα αξιόπιστος μάρτυρας» σχολιάζει η συγγραφέας. Το «Ρασομόν» του Κουρσάβα και η μυθιστορηματική γραφή του Φόκνερ έρχονται στον νου. Ρωτώ την Καραμπάς ποιες είναι οι αναφορές της, οι συγγραφείς που την έχουν επηρεάσει. «Αγαπημένος μου συγγραφέας είναι ο Χούλιο Κορτάσαρ, αγαπώ πολύ επίσης τους λατινοαμερικανούς λογοτέχνες του μαγικού ρεαλισμού. Ειδικά σε αυτό το βιβλίο έμπνευση στάθηκε η πορτογαλίδα συγγραφέας **Ντούλε Μαρία Καρντόζο**, η οποία χρησιμοποιεί επίσης την τεχνική της ροής της συνείδησης».

Στην πειραματική γραφή της Καραμπάς, η αφήγηση διακόπτεται από επιστολές, ενώ το ύφος έχει έντονα ποιητικά χαρακτηριστικά. «Ξεκίνησα γράφοντας ποίηση και τα πρώτα μου βιβλία ήταν ποιητικά. Η «Ορκισμένη» ήταν το πρώτο μου πεζογράφημα κι ίσως γι' αυτό η γραφή μου έχει ποιητικό χαρακτήρα. Σε κάθε περίπτωση, αυτός είναι ο τρόπος που βλέπω τη ζωή και τα πάντα γύρω μου, γι' αυτό και η πρόζα μου είναι ποιητική. Αυτή τη μεγάλη ένταξη ποιητική πρόζα έρχονται να διακόψουν, προσφέροντας μια ανάσα στον αναγνώστη, οι επιστολές που λαμβάνει ο Μάτια από τον αδελφό του που έχει φύγει από το χωριό» εξηγεί.

Υπάρχει «γυναικεία» και «ανδρική» γραφή; Δεν το πιστεύει. «Υπάρχει ισορρο-

Χρειάζομαστε περισσότερα φεμινιστικά μυθιστορήματα καθώς οι φωνές των γυναικών ελαττώνονται ακόμη και στις δημοκρατικές χώρες

πία στη γραφή μου ανάμεσα στην ήπια, λυρική και ευαίσθητη έκφραση μιας γυναίκας και στην αυστηρή και ωμή έκφραση ενός άνδρα. Θεωρώ ότι η καλή πεζογραφία δεν έχει φύλο, ο συγγραφέας είναι ένα κανάλι μέσω του οποίου εκφράζεται, τι να πω, ο Θεός, αυτή η δημιουργική δύναμη εκεί ψηλά. Όταν γράφεις την αλήθεια σου, την αλήθεια της ψυχής σου, ο λόγος σου δεν έχει φύλο».

Queer αναγνώσεις

Το βιβλίο είχε εξαιρετική υποδοχή στη Βουλγαρία και τιμήθηκε με το Βραβείο Ελίας Κανέτι. «Ανπουχούσα όταν κυκλοφόρησε, πριν από πέντε-έξι χρόνια, όταν η συζήτηση για τις ορκισμένες παρθένες ήταν σε εξέλιξη, μήπως το θέμα είχε παρασυζητηθεί», εξομολογείται, «αλλά τελικά το κοινό ήταν πολύ θετικό. Οι αφηγήσεις που αφορούν τη θέση της γυναίκας σε πατριαρχικά περιβάλλοντα είναι πολύ επίκαιρες αυτόν τον καιρό, ο κόσμος ευτυχώς αλλάζει και χρειάζομαστε περισσότερα φεμινιστικά μυθιστορήματα καθώς οι φωνές των γυναικών ελαττώνονται ακόμη και στις δημοκρατικές χώρες».

Η ίδια δεν χαρακτηρίζει το βιβλίο queer μυθιστόρημα, «έχει πάρα πολλά επίπεδα, αφορά επίσης τις οικογενειακές σχέσεις, την эρωτική αγάπη... Ο χαρακτήρισμός "queer μυθιστόρημα" το περιορίζει σε ένα κουτάκι. Το βιβλίο έχει μεταφραστεί σε αρκετές χώρες, στη Βραζιλία, στις ΗΠΑ, στη Βρετανία. Στην Αμερική, όπου αγαπούν τις επικέτες, το προβάλλουν ως queer μυθιστόρημα. Δεν έχω αντίρρηση, ίσως χρειάζονται κάτι τέτοιο. Εγώ προτιμώ να το βλέπω ως κάτι ευρύτερο». Την κοιτάζω απέναντί μου, ντυμένη με ανδρικό κοστούμι σε χρώμα ροζ κουφετί, φορώντας μεγάλα γυαλιά με χοντρό σκελετό και μια φεντόρα από λευκή τσόχα· παίζει φανερά με τους τρόπους στερεοτυπικής ενδυματολογικής επιτελεστικότητας των φύλων ενισχύοντας τις queer αναγνώσεις του βιβλίου της.

Στο χαρτί και στην οθόνη

Της έγινε πρόταση το βιβλίο να γυριστεί ταινία, μια συμπαραγωγή Βουλγαρίας, Γερμανίας, Ιταλίας, Αλβανίας και Ρουμανίας. Τα γυρίσματα ξεκινούν τούτες τις μέρες, με χρηματοδοτήσεις των υπουργείων Πολιτισμού των χωρών αυτών. Το σενάριο επιμελήθηκε η ίδια. Εργαζόταν άλλωστε τα τελευταία τέσσερα χρόνια ως σεναριογράφος για την τηλεοπτική σειρά «Εμείς, τα κύματα» της κρατικής βουλγαρικής τηλεόρασης.

Σεναριακή και μυθιστορηματική γραφή είναι συγκοινωνούντα δοχεία στην περίπτωση της, λέει: «Η διαφορά είναι ότι όταν γράφεις ένα σενάριο δουλεύεις με μια ομάδα, ενώ όταν γράφεις ένα μυθιστόρημα δουλεύεις μόνη σου και μπορείς να κάνεις ό,τι θέλεις. Επίσης στο σενάριο υπάρχουν προδιαγραφές, πρέπει να έχει περισσότερο διάλογο κ.λπ. Αυτά τα στοιχεία τα διιοχετεύω και στην πεζογραφία μου. Τώρα που γράφω το καινούργιο μου μυθιστόρημα νομίζω ότι το γράφω με τρόπο που μοιάζει με σενάριο, αλλά έτσι κι αλλιώς έχω μια πολύ οπτική λογοτεχνική γλώσσα, βλέπω τους ανθρώπους και τα περιβάλλοντα στο μυαλό μου και τα προβάλλω είτε στη σελίδα είτε στην οθόνη». Σταθερά κάθε δημιουργικής της έκφρασης, η ποίηση. «Σε ό,τι κάνω αναζητώ το ποιητικό στοιχείο, είναι πολύ σημαντικό για εμένα» τονίζει.

Η αναζήτηση συμπαραγωγών για το γύρισμα της ταινίας ήταν μια αφορμή να μεταφραστεί το σενάριο, και το μυθιστόρημα, σε αρκετές γλώσσες. Το να προέρχεται από μια «μικρή» γλώσσα δεν αποτελεί μεγάλο εμπόδιο, λέει. Έχει την πεποίθηση ότι «η καλή πεζογραφία, αυτή που έχει αλήθεια μέσα της, βρίσκει τον δρόμο της. Η αλήθεια του κειμένου είναι μια ενέργεια που περνάει από τον συγγραφέα στον αναγνώστη, ακόμη και διά μέσου της χειρότερης μετάφρασης». Για καλή της τύχη, η εξίσου ποιητική μετάφραση του Σπύρου Ν. Παππά δεν ανήκει σε αυτή την κατηγορία.

